

FRANCESC MASPONS I ANGLASELL I LA DEFENSA PÚBLICA DE LA VOLUNTAT DE LA CIUTADANIA CATALANA

Lluís Duran

Centre d'Història Contemporània de Catalunya

Resum

Aquest treball vol continuar aprofundint en l'estudi de la mobilització per a la defensa de l'Estatut de Núria empresa pel juriconsult Francesc Maspons i Anglase ll. Els mitjans de comunicació comarcals i nacionals n'ofereixen l'evolució. Una mobilització intensa i ben fonamentada que volia qüestionar l'estructura unitària de la República Espanyola des de la història política i el dret que, a escala internacional, s'anava establint aleshores. Amb pocs recursos, Maspons assolí un destacat estat d'opinió i apuntà circumstàncies en les relacions entre Catalunya i l'Estat espanyol.

Paraules clau: dret, sobirania, Francesc Maspons i Anglase ll, Estatut d'autonomia, República Espanyola, pacte, mobilització, difusió.

FRANCESC MASPONS I ANGLASELL Y LA DEFENSA PÚBLICA DE LA VOLUNTAD DE LA CIUDADANÍA CATALANA

Resumen

Este trabajo quiere continuar profundizando en el estudio de la movilización para la defensa del Estatuto de Núria emprendida por el juriconsulto Francesc Maspons i Anglase ll. Los medios de comunicación comarcales y nacionales ofrecen su evolución. Una movilización intensa y bien fundamentada que quería cuestionar la estructura unitaria de la República Española desde la historia política y el derecho que, a escala internacional, se iba estableciendo entonces. Con pocos recursos, Maspons consiguió un destacado estado de opinión y apuntó circunstancias en las relaciones entre Cataluña y el Estado español.

Palabras clave: derecho, soberanía, Francesc Maspons i Anglase ll, Estatuto de autonomía, República Española, pacto, movilización, difusión.

FRANCESC MASPONS I ANGLASELL AND THE PUBLIC
DEFENSE OF THE WILL OF THE CATALAN CITIZENSHIP

Summary

This work wants to continue to study even deeper into the movement for the support of the Statute of Nùria, started by the juriconsult Francesc Maspons i AnglaseLL. The regional and national media describe its development. An intense and well-founded movement that intended to question the unitary structure of the Spanish Republic from political history and the law that, on an international scale, was being established at the time. With few resources, Maspons achieved an outstanding state of opinion and pointed out circumstances in the relations between Catalonia and the Spanish State.

Keywords: law, sovereignty, Francesc Maspons i AnglaseLL, Statute of Autonomy, Spanish Republic, pact, movement, dissemination.

FRANCESC MASPONS I ANGLASELL ET LA DÉFENSE PUBLIQUE
DE LA VOLONTÉ DES CITOYENS CATALANS

Résumé

Ce travail entend poursuivre et approfondir l'étude de la mobilisation en faveur du Statut de Nùria entreprise par le juriste Francesc Maspons i AnglaseLL. Les médias régionaux et nationaux de l'époque en montrent l'évolution. Cette mobilisation intense vise, sur des bases solides, à remettre en question la structure unitaire de la République espagnole en s'appuyant sur l'histoire politique et le droit qui, à l'échelle internationale, se met alors en place. Avec peu de moyens, Maspons eut une répercussion notable dans l'opinion et mit en avant des aspects importants dans les relations entre la Catalogne et l'État espagnol.

Mots-clés: loi, souveraineté, Francesc Maspons i AnglaseLL, Statut d'autonomie, République espagnole, pacte, mobilisation, diffusion.

1. MASPONS EN LA HISTÒRIA DEL CATALANISME

Si resseguíssim la trajectòria dels diferents líders del moviment catalanista, hi podríem trobar un model predominant: el dels professionals amb formació superior que acaben esdevenint polítics a temps complet. N'hi ha un bon grapat que procedeixen del dret, com Prat de la Riba, Cambó i Companys, però també militars, com Macià. Tots fan una trajectòria sense retorn: de l'ofici d'origen vers la política. Són els qui, dins del moviment catalanista, actuen des dels partits. Altres no fan aquest recorregut unidireccional. Són els qui, dins del catalanisme, actuen fora dels partits. Fan la seva aportació a la construcció nacional del país des del seu ofici, des dels seus estudis, i

només se'n separen puntualment i després tornen sempre a la seva vocació, al seu ofici. Són Pompeu Fabra, Ferran Soldevila o el nostre homenatjat.

La trajectòria de Maspons, que segueixo des de la perspectiva de la història del catalanisme, és la que ens permet definir aquest com a moviment, més que no pas com a simple aplec de partits enfrontats. Maspons creu que pot servir Catalunya des del dret, no des d'una ideologia particular. I, com havia considerat anteriorment, amb el dret i des del dret català assoleix una visió de conjunt de la nació i dels seus objectius col·lectius.¹

A diferència dels altres dos personatges (Fabra i Soldevila), Maspons s'esmuny pertot arreu, fins i tot amb responsabilitats molt senzilles (una vocalia en una junta). La multiplicitat d'accions de Maspons en els camps cultural, catòlic, professional, excursionista, patrimonial..., el situa més enllà del dret, a més de la seva actuació assumint responsabilitats en la Mancomunitat o en la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat de Catalunya.

Maspons encara té una altra particularitat que aquí només podem esmentar: continua vivint i actuant en terra catalana durant el franquisme i, en la seva vellesa, enllaça amb les noves generacions catalanistes, les que podem anomenar «de la represa». És una de les personalitats més influents de la Catalunya anterior al 1936, vinculada al catalanisme radical, que pot continuar a casa seva.

Anteriorment, però, comença una intensa acció pública en l'àmbit jurídic des de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona i la Unió Jurídica Catalana (UJC), i crea un estat d'opinió favorable a la defensa del dret català i del dret dels catalans. Certament, sembla que Maspons sigui arreu i es multipliqui tothora.

Una trajectòria professional activa i independència de criteri fan que pugui tenir una actuació pública en les circumstàncies que es deriven de la proclamació de la República Catalana. Però això serà una iniciativa puntual i tornarà, en acabat, a la feina habitual, al clos habitual del dret.

El relleu que aconseguí Maspons amb la presentació del seu dictamen *La Generalitat de Catalunya i la República Espanyola* en el marc de la campanya per la integritat de l'Estatut, l'havia llaurat des de la seva trajectòria en un sector professional orientat principalment cap a interessos conservadors, malgrat les excepcions de Companys, Layret i Casanovas, entre d'altres. La impressió que Catalunya no havia respost com es mereixia a un règim anticatalà com la dictadura de Primo de Rivera era prou estesa. Maspons, en aquest sentit, venia ben preparat des de la UJC, a la qual va pertànyer a partir del 1922. Hi havia estat un agulló contra la justícia espanyola a Catalunya, a la fi del sistema de la Restauració. Reclamava una nova manera de

1. Lluís DURAN, «Francesc Maspons i Anglase ll: dret, excursionisme i ensenyament per a Catalunya», a Josep SERRANO DAURA (coord.), *Francesc Maspons i Anglase ll (1872-1966): Homenatge. Actes de la Jornada d'Estudi*, Barcelona, Societat Catalana d'Estudis Jurídics, 2017.

funcionar i el respecte per la llengua pròpia, la qual cosa esdevenia un entrebanc per a l'escalafó, la tranquil·litat funcional i l'ús de l'única llengua oficial. Òbviament, el reduït nucli de juristes patriotes de la UJC, amb Maspons i, entre d'altres, Francesc Maria Masferrer, Lluís Jover i Nonell i Ramon Noguer i Comet, el 13 de setembre de 1923 va deixar d'actuar.

Francesc Maria Masferrer seria un dels ajuts de la nova acció de Maspons durant la dictadura, l'actuació que podem anomenar genèricament «dels catalans a Ginebra». Seria, doncs, en el pla internacional i consistiria en la nova defensa dels drets de les dites «minories nacionals». Aquesta va ser una de les tasques que emprengué durant els més de sis anys d'oprobri i repressió anticatalanes. Oposició a la dictadura, doncs.

Maspons trenca així el motlle de la ignomínia, del silenci opressor, com el trenquen els membres de la Junta del Col·legi d'Advocats de Barcelona, del Futbol Club Barcelona, de l'Orfeó Català, Manuel Carrasco i Formiguera, Macià i Prats de Molló, i els implicats en el complot de Garraf. És a partir d'aquí que Maspons obre l'estratègia catalanista a referents internacionals, com a país, com a moviment.

I no puc deixar de consignar que aquesta voluntat d'obertura internacional es concreta en el pla pràctic des d'aleshores a partir d'institucions que inspiren Maspons més enllà del país, en allò que estima. Són els referents de la Joventut Obrera Cristiana belga, que orientaran la Federació de Joves Cristians; el referent del Sokol txec, que inspirarà Palestra; l'amor a la natura i a l'educació que defineixen l'escoltisme, importat de la Gran Bretanya. Cristianisme, pàtria, muntanya, esport, obertura al món, són valors que s'apliquen al nostre país en el mateix període, d'acord amb els principis, els valors i les creences estimats per Maspons.

Des de la campanya per la integritat de l'Estatut i la difusió del seu dictamen, en la qual veurem com hi actua, què hi proposa i com evoluciona, com pot ser que un jurisconsult savi i docte pugui integrar-se en una campanya ràpida i tan ben orquestrada? No en va, la seva recent presidència del Centre Excursionista de Catalunya en el període dictatorial li permetia conèixer i compartir un moviment i una activitat en canvi permanent, a més de tenir, des d'aquesta talaia, un ampli ventall de contactes en el territori: el relacionat amb els altres centres excursionistes del país.

Des de l'any 1926 Maspons, amb professionalitat, vessà coneixement, com ningú, dels mil i un plets nacionals existents. Va fer una tasca important contra la dictadura, però com que no tenia un partit al darrere, no va ser, de fet, prou reivindicat.

Quan ja s'havia donat a conèixer el dictamen sobre l'Estatut, el *Diari de Vich* li dedicà un retrat que ens aporta informacions significatives. El qui era president aleshores de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i expresident de la Unió Catalanista, Manuel Folguera i Duran, el defineix així: «[...] és dels que ofereixen noblement el seu pit a les ofensives adversàries amb la raó del dret, disposat a resistir les conseqüències de la seva arrogància». Certament, això era aleshores, durant la dictadura, una activitat de risc, vistos els antecedents que hem esmentat. Risc perquè es tractava de «gestions que es feren contra la persecució de la nostra llengua en l'Es-

glésia». Era una persecució de religiosos catalans (ben poc coneguda) que derivà del Decret contra el separatisme dels primers dies del Directori que advertia contra la predicació catòlica com a eina contra la unitat d'Espanya. Més enllà de la defensa de la llengua en l'Església i de l'Església catalana, Maspons va ser més conegut per presidir la delegació catalana de l'Associació Internacional dels Drets de les Minories. Aquesta activitat qualificada fàcilment d'«antiespanyola» o de «separatista», podia comportar-li el tancament de la frontera per a ell i el possible exili forçat.²

2. MASPONS ABANS DE LA PROCLAMACIÓ DE LA REPÚBLICA CATALANA

Des de la caiguda de la dictadura de Primo de Rivera (1930), en el *Diari de Vich* («Vich» en la capçalera), que havia fundat el seu company «ginebrí» Francesc Maria Masferrer, s'hi comença a reivindicar la seva actuació, tot reclamant la reconstitució de la UJC i definint-lo com a «incansable paladí del nostre dret».³ Una altra qüestió que ell destacà, en els primers compassos de la postdictadura (encara amb limitacions de llibertat paleses) en el mitjà osonenc, a partir d'una referència a *La Paraula Cristiana* (on esdevingué un col·laborador destacat), després de més de sis anys de persecució de la llengua i la cultura catalanes, era la importància numèrica dels parlants del català. Era una manera de reivindicar la presència del català en el món de les llengües i, certament, també el seu rang, doncs. Per això situà els cinc milions de parlants d'aleshores per damunt dels parlants del búlgar, el finès, el noruec o l'eslovac.⁴

Per a donar a conèixer a la ciutadania, en un moment en què el personatge reconegut per excel·lència va esdevenir cada vegada més Francesc Macià, Maspons publica a la premsa la seva gestió a Ginebra en defensa dels drets nacionals dels catalans en els fòrums internacionals de dret.⁵ També la reclamació del fet comarcal ocupa Maspons en aquest període, com constatem amb la seva elecció com a vocal a la Casa del Vallès de Barcelona i amb la conferència que havia de pronunciar el 17 d'abril de 1931 i que duia per títol «Per una ordenació jurídica del nostre problema comarcal».⁶

2. «Francesc Maspons i Anglase», *Diari de Vich*, 26 d'abril de 1932.

3. «Pel dret català», *Diari de Vich*, 9 de juliol de 1930.

4. «La qüestió de les llengües», *Diari de Vich*, 26 d'agost de 1930.

5. FRANCESC MASPONS I ANGLASELL, «Els catalans a Ginebra» (I-IV), *Diari de Vich*, 28-30 d'agost de 1930 i 1 de setembre de 1930.

6. «Casa del Vallès», *La Gralla*, 11 de gener de 1931, i *La Gralla*, 15 de gener de 1931.

3. L'ACTUACIÓ DE MASPONS LA PRIMAVERA I L'HIVERN DEL 1931

Maspons havia criticat, poc abans de caure la monarquia, l'intent estatutari del 1919, que havia qualificat com un sistema de descentralització, no pas d'autonomia política.⁷

Establerta la Generalitat de Catalunya i «closa» la República Catalana, Maspons molt aviat es comença a posicionar en els termes que concretarà *a posteriori* en el diccionari *La Generalitat de Catalunya i la República Espanyola*. Som al maig del 1931. En les pàgines del *Diario de Gerona* veiem reflectides, quan tot just s'esbossa la pre-autonomia, les bases de la doctrina que defensarà reivindicant l'estatalitat catalana de la Generalitat de Catalunya i unes relacions igualitàries amb l'altre estat, la República Espanyola. Perquè Maspons considera que Catalunya i Espanya des del 14 d'abril han seguit dos processos diferents: «A Espanya hi ha hagut un canvi de règim, però no un canvi d'estructura política; l'estructura continua sent la mateixa d'abans amb la diferència que la Monarquia ha estat substituïda per un Govern Provisional de la República». Maspons albirava adequadament el futur. Això no seria debades.

A Catalunya ha estat diferent: hauria estat reconeguda la seva personalitat, la República Catalana rebria el nom de Generalitat de Catalunya i Catalunya formaria part de l'Estat espanyol «i [...] la unió seria sancionada per un plebiscit català que representés la voluntat de Catalunya i un acord de les Corts Constituents que representés la de la República Espanyola», i, per tant, es retornaria a «l'estat de dret anterior a l'entrada de Felip V a Barcelona». El reconeixement de la sobirania catalana s'avançava a la resta de processos legislatius, constitucionals o estatutaris republicans perquè «quan s'aprova la Constitució el pacte ja estava fet».⁸

Les reflexions i els posicionaments sobre la sobirania i l'Estatut de Catalunya tornen a aparèixer en la campanya pro Estatut a Reus (estiu del 1931). Aquí aprofundeix en el significat que dona a l'Estatut i en el seu procés d'elaboració. Si Espanya reconeix que Catalunya pot redactar el seu estatut, li reconeix la categoria d'estat: «Si Espanya que és un Estat s'avé a pactar amb nosaltres és que reconeix que Catalunya és també un Estat, puix que un Estat no pot pactar més que amb un altre organisme que ofereixi les mateixes característiques estatals».⁹ Ratificant el sentit de la seva acció exterior, creu que el previsible reconeixement de Catalunya com a subjecte estatal és «el triomf de les idees que l'esmentada Delegació ha defensat sempre a Ginebra».¹⁰

7. FRANCESC MASPONS I ANGLASELL, «L'Estatut d'autonomia de la Comissió Parlamentària», *El Matí*, 22, 24 i 26 de febrer de 1931.

8. FRANCESC MASPONS I ANGLASELL, «L'Estatut de Catalunya», *Gerona*, 8 de maig de 1931, *Diari de Mataró*, 15 d'abril de 1931, i *El Dia: Diari de Terrassa*, 22 de maig de 1931.

9. «Noticiari», *Foment*, 31 de juliol de 1931.

10. «Estranger» *L'Opinió*, 30 d'agost de 1931.

La tardor del 1931, quan l'Estatut que ha votat la ciutadania catalana encara no ha estat discutit en les Corts Constituents, Maspons planteja la possibilitat que aquest text sigui, de fet, rebutjat a Madrid, com s'escaigué: «Espanya faria un mal paper i seria mal mirada a les esferes internacionals». Per a resoldre-ho, caldria trobar una forma d'arbitratge internacional.¹¹

A banda del marc internacional, cal tenir en compte una circumstància concreta: Catalunya «té una història vella de segles», no és una «ficcio», com deia la nova Constitució creant-la *ex novo*.

Té una història que manifesta «una ànima nacional eminentment liberal i democràtica, és a dir, eminentment cristiana», atès que s'oposa a l'absolutisme monàrquic, que la menysté en sentit doble.¹²

A mesura que avança la discussió constitucional, s'aprova —s'aclareix, de fet— el marc estatutari, malgrat tot. Palestra convoca dues conferències que tindran repercussió per motius diferents. Van avançant les lleis que marcaran l'orientació de la República Espanyola, ultra la carta magna, la Llei de seguretat de la República, la de reforma agrària i l'Estatut de Catalunya. Tota una agenda legislativa ambiciosa, en la qual cal encabir l'Estatut, per això cal fer una campanya breu, efectiva i precisa.

En aquesta conferència a l'entitat de joves nacionalistes, Maspons fa servir un llenguatge tècnic, el del dret, i, puntualment, el de la història. No és el llenguatge ideològic, de dretes, d'esquerres o, fins i tot, patriòtic. El marc conceptual del dret, en un discurs de profunditat nacional certa, fa que no empri una terminologia nacionalista, com la de Prat de la Riba, Macià, Acció Catalana, la Unió Catalanista o Estat Català: «[...] en parlar de la qüestió catalana és millor prescindir de l'orientació política i parlaré únicament de la qüestió del dret».¹³ Tampoc no assenyala ningú, ni els oblots, les manipulacions o la mala gestió.

Poques referències personals o partidistes. Certament, però, el seu discurs resulta tan contundent com suau, perquè no vol ferir ningú i s'adreça al conjunt de l'opinió nacional, a qui demana una reflexió i una reacció.

4. COMENÇA LA CAMPANYA

Com dèiem, dues conferències a la seu de Palestra tenen transcendència per motius diferents però, a la fi, confluents: la crítica de la consolidació de l'*statu quo*. Si la de Massó i Llorens, titulada «Com troba el catalanisme un absent que torna», s'inse-

11. «Catalunya a l'estranger», *Diari de Vich*, 30 d'octubre de 1931. Havia estat convidat pel Partit Catalanista Republicà de Vic a pronunciar-hi una conferència en aquest sentit.

12. FRANCESC MASPONS I ANGLASELL, «Som catalans!», *El Temps* (Valls), 5 de desembre de 1931.

13. *Diari de Mataró*, 15 d'abril de 1932.

reix en la crítica nacionalista de la trajectòria d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) i que creará, tot seguit, el Partit Nacionalista Català, la de Maspons es titula «La Generalitat de Catalunya i l'Estatut de Catalunya».¹⁴

I què hi deia Maspons? Hi plantejava dubtes i donava alternatives. I hi descobria una realitat jurídica estatal catalana que no es volia assumir. Partia d'un esguard crític i desorientat que sorgia d'una trista paradoxa: «Quan fou proclamada la República Catalana, tothom tingué una visió clara de la personalitat que Catalunya acabava d'adquirir». L'acord assumit per les dues delegacions, la catalana i l'espanyola, el dia 17 d'abril, «va produir una gran desorientació, i una bona part dels catalans, i probablement la majoria dels espanyols van creure que, amb el canvi, Catalunya havia perdut la posició conquerida en erigir-se en República [...]». Feia seva la «desorientació» que havia provocat la dissolució *de facto* al Palau de la Generalitat de la Guàrdia Cívica Republicana, que havia de defensar el novell estat català.¹⁵ Apareix, sense definir-la, la possibilitat de desinterès, basarda, ineptitud o tàctica per instal·lar-se en el poder, que contradeia, segons Maspons, allò acordat des del 17 d'abril: «Els decrets del Govern espanyol havien d'haver estat precedits d'un altre de la República Catalana o de la Generalitat, i aquest no ha estat promulgat». La proclamació de la sobirania del 14 d'abril s'oblidava, doncs? Ningú no la reclamava, des d'ERC fins a la Lliga? Es produïa, doncs, el contrasentit «d'un territori reconegut com a estat i regit com si no ho fos», sense que s'anul·lés la proclamació de la República Catalana: «[...] la posició actual de Catalunya és aquesta, de fet continua regida pels organismes anteriors». Catalunya, per a Maspons, era un estat, però no ho volia assumir.

Detectat el procediment defectuós i l'oportunitat perduda (o oberta?), Maspons aprofundia en el criteri vinculat a la història institucional. Des del casament de Ferran d'Aragó amb Isabel de Castella es produïa «la unió personal en la persona del rei»: aquesta era la unió entre els dos «estats». En caure la monarquia, es trencà la unió anterior i «Catalunya recobrà la seva plena sobirania i la segueix tenint».

Maspons ratificava Catalunya com a estat des dels preceptes del Tribunal de la Haia, aplicats a Catalunya. Encarava les possibilitats presents. A partir del 2 d'agost (no del 14 al 17 d'abril), a més, «[e]l plebiscit és la forma més directa d'expressar la sobirania», «l'Estat espanyol l'ha reconegut». Davant d'aquest fet, cada part pot no reconèixer la decisió de l'altra en un futur.

Les solucions eren, aleshores, la imposició, la separació o el pacte, però advertia la ciutadania catalana: «La situació d'un poble que veu visiblement negats els seus

14. Editada per Elements d'Estat Català, llavor del futur PNC, com a *Conferència nacionalista donada per Manuel Massó i Llorens el dia 22 de desembre de 1931 als socis de «Palestra», de Barcelona. Com troba el catalanisme un absent que retorna*. Vegeu *L'Opinió*, secció «Cultura», 6 de desembre de 1931.

15. J. CASALS i R. ARRUFAT, *Catalunya, poble dissortat*, Barcelona, J. Vila Impressor, 1933, p. 214-226; Daniel CARDONA, *La batalla i altres textos*, Barcelona, La Magrana i Diputació de Barcelona, 1984, p. 155-157.

drets és dolenta; però n'hi ha encara una altra de pitjor que és la del que els té lleialment reconeguts i no en sap fer ús». ¹⁶ Amb la frase de ressons dantescos, recollida per Àngel Guimerà, «vergonya eterna pels qui despreciant llur parla, alaben la dels altres», ¹⁷

Començava així la campanya de propaganda per a difondre la seva opinió fonamentada en el dret, «la seva actuació pública», que tenia com a detonant la proclamació de la República Catalana: «I ara, multiplicant-se fins a l'exhauriment físic, recorre pobles i viles, donant múltiples conferències, tot pretenent aconseguir el redreç civil i patriòtic del nostre país». ¹⁸ Poc després de l'acte de Palestra, pronunciava a l'Ateneu Barcelonès «L'encaix del dret català en el règim polític de Catalunya». ¹⁹

A la fi de l'hivern s'anunciava:

Un grup de catalans desitjosos d'aclarir el fonament legal de la situació de Catalunya, després de proclamada la República, va decidir sol·licitar un dictamen jurídic sobre els quatre extrems següents:

1. Quina és la personalitat jurídica del Govern de la Generalitat de Catalunya?
2. Quines són les seves facultats?
3. Tenint-les en compte, quina és la força d'obligar de les lleis i, en general, disposicions de l'Estat espanyol i dels seus òrgans, en territori català?
4. Quina serà la que hi tindran d'ara endavant? ²⁰

Signat el 12 de febrer de 1932, el jurista conclouïa:

Segons els Decrets de la Generalitat i del Govern espanyol, Catalunya és un Estat.

Els diputats catalans no tenen facultats per a acceptar esmenes de l'Estatut.

La Constitució i les lleis aprovades per les Constituents espanyoles, no tenen vigència a Catalunya, sense l'aprovació de les Corts Catalanes. ²¹

16. «Conferència del senyor Maspons i Anglaseu», *La Veu de Catalunya*, 8 de desembre de 1931.

17. *La Crònica de Valls*, 31 de desembre de 1915, p. 1.

18. *Diari de Vich*, 26 d'abril de 1932.

19. «Política», *L'Opinió*, 25 de desembre de 1931.

20. Maspons hi constava com a expresident de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, president de la delegació catalana a Ginebra (seu de la Societat de Nacions), membre del Comitè Executiu del Congrés de Nacionalitats Europees, president de l'Association Internationale pour l'Étude du Droit des Minorités i membre d'honor de l'Academia de Jurisprudencia y Legislación de Madrid; «Un dictamen sensacional», *La Humanitat*, secció «La política», 14 de març de 1932, p. 3.

21. Un dictamen sensacional, *La Humanitat*, secció «La política», 14 de març de 1932.

La difusió del dictamen començava amb la venda d'una edició popular.²² Qui era el «grup de catalans» que va sol·licitar el dictamen? Eren tres militants d'organitzacions comunistes catalanes, procedents, tots tres, d'Estat Català. Dos d'ells eren membres del Bloc Obrer i Camperol (BOC), Miquel Ferrer i Abelard Tona, i un ho era d'Estat Català-Partit Proletari, Jaume Compte. Per això s'entén que el líder del BOC, Joaquim Maurín, manifestés el seu acord amb el dictamen.²³

Dues entrevistes apareixen en grans mitjans. En l'òrgan d'ERC Maspons destacava que, amb les potestats estatals de les dues parts i amb el suport d'un plebiscit al darrere, es podia produir un atzucac si cada part mantenia les seves posicions. Calia trobar les maneres de sortir-ne.²⁴

Un altre mitjà afí a ERC, *La Rambla*, afegia nous factors: «[...] la base més ferma per a defensar el plet català és la base jurídica»; és a dir, el seu llenguatge i els seus instruments necessaris. Destacava que «el gran avenç que ha fet el dret públic després de la guerra [mundial] té una de les seves arrels més fortes en haver imposat una sèrie de fórmules de solució jurídica».

Es tracta d'uns drets aplicables com els del cas de la separació de Luxemburg dels Països Baixos, quan, en morir el rei que els unia sota una mateixa corona, van esdevenir estats independents, o bé com «quan en finir la guerra europea la invocació del dret violat pels Imperis centrals feta a Polònia, Bohèmia i Moràvia, etc. fou la base jurídica del renaixement dels nous estats». Per això l'ocupació de Catalunya per les tropes de Felip V, com a conseqüència de la fi de la Guerra de Successió, o de la dictadura recent, podien ser arguments prou solvents.²⁵

El periple de Maspons per a presentar el seu dictamen, que «ja el tenia estudiat de fa temps»,²⁶ segons ell mateix afirmava, ens permet afegir-hi nous conceptes i matisos a mesura que va fent actes arreu. Aquesta marató va començar a la Joventut Nacionalista La Falç, antiga entitat del catalanisme radical, que en aquell moment estava adherida a ERC. El títol triat per a la conferència no era pas curt: «Catalunya Estat. El que poden fer i el que no poden fer els diputats catalans al Parlament d'Espanya».²⁷ La dissertació va ser transmesa per ràdio i, segons *La Humanitat*, seguint el dictamen

22. «La política catalana», *L'Opinió*, 20 de març de 1932.

23. «Noticiari general», *Diari de Vich*, 29 de març de 1932; *La Gralla*, 3 d'abril de 1932; «Joaquim Maurín ens parla de l'Estatut de Catalunya i es mostra d'acord amb Maspons i Anglès», *La Humanitat*, 13 d'abril de 1932.

24. «Parla Maspons i Anglès», *La Humanitat*, 21 de març de 1932.

25. Domènec de BELLMUNT, «Un dictamen sensacional sobre els drets de Catalunya», *La Rambla*, 21 de març de 1932; «La incorporació violenta de Catalunya al Regne de Castella», *El Dia* (Manresa), 25 de març de 1932.

26. *La Rambla*, 21 de març de 1932.

27. Editat amb el títol més breu de *Catalunya Estat*, amb uns capítols més precisats que en el dictamen: «El problema de Catalunya», «La base jurídica», «La República catalana», «L'Estat català», «L'Estatut», «La Constitució i les lleis espanyoles», «El plebiscit», «La qüestió cabdal» i «Què cal fer».

La Generalitat de Catalunya i la República Espanyola es fonamentava en el suport del dret públic internacional i la personalitat històrica de Catalunya des del reconeixement de l'estat català pels decrets posteriors al 17 d'abril de 1931, que respectaven «la vida interior de Catalunya i per a tractar amb ella ho faran per mitjà d'un Estatut de relació exterior». Per tot això, els diputats catalans no podien acceptar esmenes al text estatutari plebiscitat.

En la conferència de La Falç es destacava que el nou estat català era la Generalitat, que esdevenia la institució recuperada i tradicional que abolí Felip V. Un estat, doncs, «amb les facultats que tenia la secular Generalitat de Catalunya», la qual gaudia del dret a l'autodeterminació i podia «aplicar immediatament aquelles facultats que com a estat reconegut ens corresponen».²⁸ Aquesta intervenció va ser l'origen de l'opuscle *Catalunya Estat*.

Després del primer impacte públic, els següents actes van convocar-se al Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria (CADCI), un feu tradicional del catalanisme radical i popular, amb el títol «L'Estatut de Catalunya davant el Parlament espanyol»; tot seguit, a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, on pronuncià «Situació jurídica de Catalunya en el camp del dret públic», a Vilanova i la Geltrú i, per a acabar, en una entitat històrica del catalanisme, el Centre Català de Sabadell, on el va presentar Manuel Folguera i Duran.²⁹

A l'inici del llançament del dictamen s'hi va implicar el catalanisme radical. Als llegidors de *Nosaltres Sols!*, butlletí de l'organització homònima adherida a la Unió Catalanista, se'ls recomanava que el llegissin: «[...] és molt interessant». Podien fer-ho perquè consideraven que Maspons era dels seus: «[...] perquè ell és de la Unió Catalanista, un dels pocs homes fidels a la Unió Catalanista».³⁰ La publicació separatista deixava breument fixat el prolix dictamen: reconeixement mutu dels dos estats per la vinguda de la delegació espanyola el 17 d'abril, consideració dels acords mutus fets de poder a poder i definició per les dues parts d'un «fet revolucionari català», ergo la proclamació de la República Catalana.³¹

Més endavant, entre els protagonistes de les diades republicanes podia entendre's el significat d'allò proposat, fet d'un valor que cal destacar:

28. «La conferència de F. Maspons i Anglase ll a “La Falç”», *La Humanitat*, 24 de març de 1932; «Catalunya Estat». Conferència del senyor F. Maspons i Anglase ll», *Diari de Vich*, 25 de març de 1932; «Una interessantíssima conferència de Maspons i Anglase ll», *El Dia*, 25 de març de 1932.

29. «La política», *La Humanitat*, 29 de març de 1932 i 30 de març de 1932; «Gacetilla», *Diario de Villanueva y Geltrú*, 1 d'abril de 1930.

30. «Noves», *Nosaltres Sols!*, 19 de març de 1932, i «Al poble de Catalunya. Manifest-crida», *Nosaltres Sols!*, 26 de març de 1932.

31. *Nosaltres Sols!*, 13 d'abril de 1932.

[...] la ciutat on fou feta la proclamació, Barcelona, és la capital del territori català; des de la capital, doncs, la proclamació irradia a les altres ciutats i viles; i quan a la capitalitat d'Espanya fou proclamada la República Espanyola, a tot Catalunya havia esta realitzada la proclamació de la catalana.³²

A més dels suports al dictamen de la Junta Permanent de la Unió Catalanista, del Centre Català de Sabadell i de Palestra, van ser pocs els que es concretaren.³³

Certament, amb uns terminis breus, marcats per la tramitació parlamentària, Maspons no podia ser arreu, per això Palestra s'oferia per a preparar «repetidors» de la seva conferència,³⁴ com succeí a Cervera, on fou feta per Bartomeu Oliver, i a Tàrrrega, per Àngel Morera.³⁵

Una altra manera de difondre el dictamen va ser la publicació fraccionada en publicacions comarcals, com el *Diari de Mataró*, el *Diari de Vich* o *Acció*, de Vilafranca del Penedès.³⁶

Després de Sabadell, va intervenir al Centre de Lectura de Reus, a Tarragona, a l'Ateneu Barcelonès, a Valls i a Mataró. A més, va fer actes també a Granollers, al Casal Català Martinenc, al Foment Republicà de Sants, al casal de l'Agrupació Excursionista Icària, del Poblenou, i al casal de la Societat La Principal, de Vilafranca del Penedès.³⁷

L'arribada a la capital de l'Alt Camp va ser saludada per un destacat en el setmanari *El Temps*: «Doncs si entremig hi ha el plebiscit de Catalunya no pot haver-hi diputats que acceptin esmenes a allò que el poble català va votar».³⁸ A Tarragona havia dit: «[...] no té més mandat [el diputat català] que el que li ha donat el mandant».³⁹

Després de la manifestació a Barcelona el 24 d'abril i de la recollida massiva de targetes en pro de la integritat de l'Estatut,⁴⁰ Maspons, al Camp de Tarragona, qües-

32. Francesc MASPONS I ANGLASELL, «La única república», *Nosaltres Sols!*, 16 d'abril de 1932.

33. «El Centre Català de Sabadell», *Nosaltres Sols!*, 16 d'abril de 1932; «L'Estatut de Catalunya» i «Jornades patriòtiques», *Nosaltres Sols!*, 23 d'abril de 1932.

34. «La política», *La Humanitat*, 9 d'abril de 1932; *El Llamp* (Gandesa), 15 d'abril de 1932; *Baix Empordà* (Palafugell) i *La Costa Brava* (Sant Feliu de Guíxols), 16 d'abril de 1932.

35. *República*, 23 d'abril de 1932, i *Acció Comarcal*, 23 d'abril de 1932.

36. Al Maresme comença el 29 de març, a Osona la publicació comença l'1 d'abril i a l'Alt Penedès dura del maig fins al novembre del 1932.

37. «Noticiari», *Foment*, 19 d'abril de 1932; «La Política», *La Humanitat*, 19 d'abril de 1932; «Maspons i Anglase ll a Tarragona», *Diari de Tarragona*, 20 d'abril de 1932; *El Temps*, 30 d'abril de 1932; *Diari de Mataró*, 15 d'abril de 1932; «Noticiari», *Inquietud*, 30 d'abril de 1932; «La política», *La Humanitat*, 28 d'abril de 1932 i 3 de maig de 1932, i *Acció*, 14 de maig de 1932.

38. *El Temps*, 30 d'abril de 1932.

39. *Diari de Tarragona*, 23 d'abril de 1932.

40. Per a aquest apartat de la campanya, vegeu Lluís DURAN, «La campanya per la integritat de l'Estatut (abril, 1932)», a Francesc MASPONS I ANGLASELL, *República catalana, Generalitat de Catalunya i*

tionava la gestió del nou estatut que es confegia, no pas els principis i el significat de l'anterior, el de Núria. Per això, pel que fa al vot particular dels diputats Lluhí i Xirau, que volia adaptar l'Estatut de Núria a la Constitució i que va ser retirat posteriorment, Maspons deia que «aquest vot admet l'article 11 de la Constitució, quan precisament nega la personalitat de Catalunya», que era un conjunt de províncies que, per a accedir a l'autonomia, es podien organitzar en regió «dentro del Estado español». Ben lluny, doncs, d'una Catalunya reconeguda d'igualt a igual per l'Estat.

Pel que fa al dictamen de la Comissió sobre l'Estatut, el que va marcar la tendència final sobre el text estatutari, destacava les nul·les competències de Catalunya en ensenyament i la confusió pel que feia a l'Administració de Justícia i que «les nostres institucions jurídiques s'haurien de sotmetre a les disposicions del Govern d'Espanya». Del primer aspecte deia que «[a] Europa hi ha minories nacionals que tenen dret a organitzar lliurement llur ensenyament» i, així, «jo [el poder autònom] designaré els professors que pagaràs tu [estat]». ⁴¹ Considerava, tanmateix, que l'Estatut estava condicionat per «l'actual Constitució [que] és estatista, i el que en nom d'ella es faci contra Catalunya, tindrà, àdhuc, caràcter legal». ⁴² D'aquí pervingueren les diferents suspensions de l'autonomia, totalment o parcialment, el 1934 i el 1937.

A Valls, Maspons considerà l'apartat del finançament de l'autonomia futura: «[...] fora impossible la implantació de l'Estatut per quant es deixaria poc menys que exhaurida la hisenda catalana, tota vegada que els serveis delegats a Catalunya pel Govern de la república, absorbirien un 90 % per cent dels ingressos». Seria una Generalitat amb poc marge per a decidir les seves polítiques i prioritats i més semblant a un òrgan de descentralització administrativa. També hi apareixia el «dèficit fiscal»: «[...] la major part de la recaptació, que es calcula ultrapassa els mil milions de pessetes, aniria a Madrid (fins ara uns 800 milions de pessetes)». ⁴³ Sense canvis: res de nou a l'oest.

El 17 de maig de 1932 apareixia *Clarís*, un producte propi, i en aquelles dates començava la discussió a les Corts. Maspons ja no podia prodigar-se tant en actes, però, tot i això, en un article en el *Diari de Vich* destacava que a Catalunya ressorgia l'estatisme, tal com ell havia apreciat en un acte a Reus. Un article sobre la carta magna tricolor anunciava mesures que s'aplicarien decennis després, en concret l'article 19: «El Estado podrá fijar por medio de una ley aquellas bases a que deban de ajustarse las disposiciones legislativas de las regiones autónomas, cuando así lo exigiese la armonía entre los intereses locales y el interés general de la República». ⁴⁴ És a dir, la previsió d'una Llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic (LOAPA) republicana.

República Espanyola, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2006.

41. *Diari de Mataró*, 15 d'abril de 1932.

42. «Catalunya i l'Estatut. Conferència de Maspons i AnglaseLL», *Foment*, 24 d'abril de 1932.

43. R., «Finances», *El Temps*, 30 d'abril de 1932.h

44. Francesc MASPONS I ANGLASELL, «Catalunya "regió"», *Diari de Vich*, 20 de juny de 1932.

Iniciada la publicació de *Clarís*, encara feu un acte a Tremp.⁴⁵

Del juny al setembre del 1932, des de les pàgines del *Diari de Mataró* s'iniciava una nova iniciativa per a comparar l'evolució de la discussió estatutària. I es feia amb tres columnes: la del text votat, la del text de la ponència i la del text aprovat en el ple. Una iniciativa que tenia una finalitat de denúncia.

L'Estatut de Núria i l'estatalitat de la Generalitat, els pactes entre governs, van ser arranats per una Constitució que definia l'Estatut, segons Maspons, amb un caràcter estatalista, propera a un escanyament financer de l'autonomia i que, d'antuvi, no reconeixia la personalitat de Catalunya.

La integritat de l'Estatut només va defensar-la la veu del diputat d'Unió Democràtica de Catalunya (UDC) Manuel Carrasco i Formiguera com a protagonista. Va ser un objectiu comú des d'estratègies diferents. Per al juriconsult, el Pacte de Sant Sebastià era conseqüència del procés i, en canvi, per al diputat (que hi era) n'era l'origen, reflectit, però, en l'Estatut de Núria, que s'havia esborrat per voluntat del catalanisme polític majoritari, de tots els colors.

Maspons constatava com a cloenda:

S'hi veu un Estat que convoca un plebiscit i després obra com si el plebiscit no s'hagués realitzat; dos governs que es reconeixen mútuament i de seguida un d'ells obra com si l'altre no existís; un Parlament que modifica un Estatut de relació i en lloc de voler que l'altra part relacionada sancioni les modificacions, li notifica que queda subjecta al règim de la seva Constitució interior.⁴⁶

Per això deia que l'Estatut havia estat una concessió, no el reconeixement d'un dret.⁴⁷

Amb qui havia pogut comptar Maspons per a difondre el seu dictamen? Amb el suport de Palestra, fent-hi l'acte inicial i proposant escampar el dictamen pel sistema de repetidors, el de Nosaltres Sols! i la Unió Catalanista, el dels militants del BOC i el d'Estat Català Proletari. Unió Democràtica i Carrasco i Formiguera van defensar la integritat de l'Estatut al marge del dictamen. Entitats i mitjans d'ERC i d'Acció Catalana se'n feren ressò localment, no com a partit. Pel que hem trobat, a més de les forces estatistes, la Lliga Regionalista i la Unió Socialista l'obviaren.

---

45. «Notes locals», *Renovació*, 8 de juny de 1932.

46. «Diu Maspons i Anglasesell», *La Humanitat*, 21 de juliol de 1932.

47. «El gran míting d'afirmació nacionalista organitzat pel "Diari de Vic"», *Diari de Vich*, 12 de setembre de 1932.

5. QUÈ CALIA FER?

Calia persistir, malgrat tot: «[...] tenim el dret de la nostra banda» perquè «no hi ha força humana prou potent per destruir la voluntat d'un poble quan de veres la vol sostenir».⁴⁸ Malgrat l'aprovació d'un estatut que tenia poc a veure amb el que havia plebiscitat el poble català, algunes coses havien canviat i calia tenir-les en compte: «[...] ha romput la confiança que podríem ésser ajudats a assolir-ne l'acompliment [de l'Estatut] per la comprensió espanyola».⁴⁹

Malgrat això, de cara a les institucions nacionals calia oferir «al voltant del Parlament suara inaugurat l'escalf patriòtic de tots els catalans».⁵⁰

A llarg termini calia entendre l'evolució del cas català a redós dels altres supòsits de moviments que coneixia: «[...] la qüestió catalana ha de seguir i seguirà, naturalment, totes les fases dels moviments nacionalistes». Això en aquell moment significava «una nova fase del moviment ascensional de Catalunya, una fase que representa un guany considerable», que comporta que «Catalunya manté la voluntat: una voluntat oposada a la de l'Estat espanyol». Per a seguir aquest camí, calia ser «el corc i l'entorquiment de l'Estat espanyol», cosa que podia comportar la intervenció d'un organisme mitjancer internacional, per a assolir «el ple reconeixement de la personalitat catalana i de la seva sobirania».⁵¹

---

48. «Al Congrés de Nacionalitats d'Europa, a Viena», *La Humanitat*, 6 de juliol de 1932.

49. FRANCESC MASPONS I ANGLASELL, «L'Estatut», *La Costa Brava*, agost del 1932.

50. «Ahir al CADCI», *La Humanitat*, 12 de desembre de 1932.

51. JOAN DE CATALUNYA, «Conversa amb el Sr. Maspons i AnglaseLL», *Nosaltres Sols!*, 21 de maig de 1932, i FRANCESC MASPONS I ANGLASELL, «Continua la història», *Nosaltres Sols!*, 11 de setembre de 1932.